

HİNT KURTULUŞ MÜCADELESİNİN LİDERİ MOHANDAS KARAMÇAND GANDHİ: BHAGAVADGĪTĀ VE AHİMSĀ

THE LEADER OF INDIAN LIBERATION STRUGGLE MOHANDAS KARAMÇAND GANDHI: BHAGAVADGĪTĀ AND AHİMSĀ

Yalçın KAYALI*

Öz

Mohandas Karamçand Gandhi, kötülüğe karşı aktif ama şiddet unsuru içermeyen (ahiṃsā) direnişiyile Hindistan Bağımsızlık Hareketi'nin lideri olmuştur. Gandhi'nin ahiṃsā ile tanışması Hinduların kutsal kitaplarından biri olan Bhagavadgītā aracılığıyla olmuştur. Politikasının temelini oluşturan ahiṃsā, Hindistan'ı bağımsızlığına kavuşturmuş ve dünya üzerindeki vatandaşlık hakları ve özgürlük savunucularına ilham kaynağı olmuştur. "Şiddet göstermeme, inancımın birinci maddesidir. Aynı zamanda o, benim itikatımın da son maddesidir." diyen Hintli pasifist siyasetçi ve düşünce adamı Gandhi, İngiliz sömürgeciliğine karşı Hint milli hareketinin, 1919-1948 yılları arasındaki en önemli lideri olmuştur. Gandhi'ye göre ahiṃsā, varlığımızın temel kanunudur. Bu kanun, sosyal eylemler için çıkış noktası teşkil eden bir ilke olarak kullanılabilir, çünkü ahiṃsā insan doğasının hakikati ile derin bir ilişki içindedir ve insandaki barış, adalet, düzen, özgürlük ve kişisel saygınlık kazanma yolundaki içgüdüsel arzusuyla örtüşür. Öte yandan Himsa (şiddet) kişiyi aşağılar ve yozlaştırır; zorbalığa zorbalıkla, nefrete nefretle karşılık vermek kişideki bozulmayı artırır.

Anahtar Kelimeler: Mohandas Karamçand Gandhi, Hindistan Bağımsızlık Hareketi, Ahiṃsā, Bhagavadgītā.

Abstract

Mohandas Karamçand Gandhi became the leader of Indian independence movement by the help of his resistance (ahiṃsā); active against badness but including non-violence. Gandhi's meeting with ahiṃsā was through Bhagavadgītā, one of the holy books of the Hindus. Ahiṃsā forming the basis of his policy helped India to gain its independence and became a source of inspiration for supporters of citizenship and independence. Indian pacifist, politician and thinker Gandhi, saying "Non-violence is the first article of my faith. It is also the last article of my creed." was the prominent leader of Indian nationalist independence movement against British imperial rule on between 1919-1948. According to Gandhi, ahiṃsā is fundamental law of our existence. This law can be used as a policy which constitutes the starting point for social actions because ahiṃsā is in a deep relationship with the truth of human nature and overlaps with the instinctive desire of man's towards winning peace, justice, order, freedom and personal dignity. On the other hand, Himsa (violence) insults people and corrupts; fighting hatred with hatred and bullying with bullying help to increase the degradation in person.

Keywords: Mohandas Karamçand Gandhi, Indian Independence Movement, Ahiṃsā, Bhagavadgītā.

Giriş

Hint toplumunun büyük bir bölümü tarafından benimsenen Bhagavadgītā, Hintlilerin ulusal destanlarından biri olan Mahābhārata'nın en dikkat çekici bölümlerinden biridir. Mahābhārata destanı, birbirine eşit hacimde olmayan, tamamı yüz bin beyit ve on kitaptan oluşan bir eserdir. Hanedanlık mensubu iki akraba aile arasındaki taht ve iktidar mücadelisini konu alır. Bu çekirdek konu etrafında birçok felsefi, hukukî, dinsel ve politik konuya da değinilmiştir (Kaya, 1995: 472). Destanın en önemli kahramanlarından biri olan Krishṇa ise, Bhishma Parvan 25-42'de Bhagavadgītā'yı Arcuna'ya okuyan kişidir (Kaya, 2003: 88). Yedi yüz beyitten oluşan Bhagavadgītā'nın MÖ 300-100 arasındaki bir tarihte oluşturulmuş olduğu düşünülmektedir. Saf ve akıcı bir üslupla, Sanskrit dilinde kaleme alınmıştır. Dili, rafine edilmiş; son derece temiz bir Sanskrittir. Okuması rahat, anlaması kolaydır. Bu nedenle de Hinduların diğer pek çok kutsal kitabı içinde Bhagavadgītā'nın ayrı bir yeri vardır. Eser boyunca çeşitli felsefi görüşler açıklanır, erdemli bir şekilde yaşamak ve kişisel yazgıyı gerçekleştirmek hakkında pratik bilgiler, uygulama

* Dr. Arş. Gör., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Hindoloji Anabilim Dalı.

yöntemleri ile birlikte aktarılmaktadır (*Bhagavadgītā*, 2004: 13). Bhagavadgītā'da bahsi geçen erdemli bilgi ya da düşünce-yaşam biçimlerinden biri de Ahimsā'dır. Sanskrit bir sözcük olan Ahimsā, kelime anlamı olarak kimseye ve hiçbir şeye zarar vermeme, zararsızlık, şiddet dışılık gibi anlamlara gelmektedir. Şiddetsizlik temelli bu düşünce biçimi, Hint kökenli diğer pek çok Hint düşüncesini ve dinini de etkilemiştir. Öyle ki Buddhizm ve Cainizm'in de temel doktrinleri arasında yer almaktadır. Sonrasında Hinduizm'e de geçen bu ilke, Hint toplumunun kültürel yaşamının biçimlenmesinde oldukça önemli bir rol oynamış; kurtuluş mücadelesinin de temel felsefesini oluşturmuştur.

Bhagavadgītā

Bhagavad sözcüğü Sanskrit "bhac" fiil kökünden gelir ve "büyük saygı duymak ya da sevmek" gibi anlamları karşılamaktadır. "Gītā" ise, şarkı söylemek anlamındaki bir fiil olan "gai" kökünden türetilmiştir (Davis, 2015: 19). Bhagavadgītā, Mahābhārata Destanı'nın bir bölümünün alt bölümüdür. Bu eserin neden buraya yerleştirildiği bilinmemekle birlikte, büyük bir olasılıkla ölüm ve yaşamı sorgulatan söz konusu savaşın buna neden olduğu düşünülmektedir. Savaşın iki büyük aile Kauravalar (Kurular) ve Pāṇḍavalar'dır. Bu büyük savaş on sekiz gün sürmüştür. İktidar için çekişen taraflar, tarih boyunca büyük savaşlara sahne olmuş kuzey Hindistan'daki kutsal Kuru alanında karşılaşmışlardır. Eskiden Brahmanlar bu alanda büyük kurban törenleri düzenledikleri için de, Kurukshetra kutsal bir yer olarak addedilmiştir. Kauravalar ve Pāṇḍavalar aralarındaki akrabalık bağını unutmuş ve büyük bir savaşa hazırlanmışlardır. Bu öylesine korkunç bir savaşmış ki ne baba oğlunu, ne kardeş kardeşini, ne amca yeğenini, ne de arkadaş arkadaşını tanımamıştır. Eserin ana karakterlerinden ikisi Krishṇa ve Arcuna'dır ve Bhagavadgītā işte bu ikili arasında geçen konuşmalardan meydana gelmektedir. Arcuna, tanrı bilgisini ve deneyimini arayan kişiyi temsil etmektedir. Krishṇa ise, Hindu dinî ve mitolojisinde büyük önemi olan tanrı Vishṇu'nun on bedenlenmesinden biri; Arcuna'nın arabacısı, arkadaşı, öğretmeni ve kutsal gücün insan bedeninde kişileştirilmiş halidir (Davis, 2015: 19). Böylesine korkunç bir ortamda Arcuna, arabacısı Krishṇa'dan, arabasını, savaşın daha iyi görebilmek için, iki ordunun ortasında durdurmasını istemiştir. O ana kadar bu korkunç gerçeği görememiş olacak ki, karşı tarafta yani düşman saflarında çatışanların aslında akarabaları ve dostları olduğunu görüp, derin bir kedere boğulmuştur. İşte tam da bu sırada Krishṇa, savaşmak zorunda olduğunu hatırlatmış ve cesaret verici konuşmalar yapmaya başlamıştır. Ona söylediği ilk söz: "...aslında ben, sen ve bu krallar hiçbir zaman olmadı; bundan sonra da hepimiz bütün zamanlarda olacağız." olur. Bu söz, bedeninin ölümlü olduğunu ama ruhun ölümsüz ve bedenden bedene dolaşabileceğini ifade etmektedir. Bu felsefeye göre; beden ölse bile ruh ölmez, ebedidir. O halde üzülmeye gerek yoktur. Krishṇa duyuların zararından, her türlü bağın atılmasından ve kurtuluşa erişmekten söz etmektedir. Ancak Arcuna, Krishṇa'nın bu sözlerini çelişkili bulur ve daha fazla bilgi vermesini istemiştir. Bunun üzerine ona Cnana Yoga ve Karma Yoga bilgisini aktarmış; doğanın gücünü övmüş ve eylemlerin ondan güç aldığını söylemiştir. Nefret ve şehvetin, yol üzerindeki iki düşman olduğunu hatırlatmıştır. (*Bhagavadgītā*, 2004: 10-11).

Kaya'nın ifadesiyle Bhagavadgītā; "Veda dönemi güneş tanrısı Vishṇu'yu, Rigveda'daki Yaradılış İlahisi'nden hareketle Samkhya Yoga felsefesini, olasılıkla Krishṇa'dan önce gelen Vāsudeva kültürünü, çoban kahraman Krishṇa'yı ve Mahābhārata Destanı'ndaki Krishṇa'yı, Upanishadlar'daki Brahma felsefesini, az da olsa Buddhistik ve hatta Materyalist düşüncelerle karıştırıp bir potada eritmiş olan muazzam bir eserdir." (*Bhagavadgītā*, 2004: 9). Bildiğimiz kadarıyla Bhagavadgītā'nın ilk baskısı 1809 yılında Kalkūta'da yapılmıştır. Bu tarihten sonra, hemen hemen her yıl birkaç baskısı daha yayımlanmış, sonraları diğer Hint dilleriyle birlikte otuz yakın dile tercüme edilmiş ve baskısı defalarca kez yenilenmiştir. Bhagavadgītā'nın ilk çevirisi ise, 1870 yılında C. Wilkins tarafından İngilizceye yapılmıştır. Sonrasında W. Von Schlegel, C. R. S. Pieper (1834), Fr. Lorinser (1889), R. Roxberger (1870) ve R. Von Garbe (1905) gibi araştırmacı-çevirmenler tarafından da diğer dünya dillerine aktarılmıştır (Çağdaş, 1969: 95).

Senart, Bhagavadgītā'nın dünya edebiyatı açısından da oldukça kıymetli olan özel bir eser olduğunu ifade etmektedir. J. W. Hauer, Bhagavadgītā'nın özünün Alman felsefi dünya ve ötedünya düşüncesiyle de benzerlikler gösterdiğini ileri sürerken, Hint fikir hayatının bir ürünü olarak çok değerli bir eser olduğuna vurgu yapmaktadır. Swami Pravhananda ve Cristopher Isherwood'un Bhagavadgītā çevirilerinin önsözünde ise Aldous Huxley, ölümsüzlüğü hedefleyen felsefenin en açık ve en etraflı eseri olarak Bhagavadgītā'yı işaret etmektedir. Bu sebeple de Hindular için olduğu kadar bütün insanlık için de oldukça önemli olduğu konusuna vurgu yapmaktadır. Humboldt ise, Bhagavadgītā'dan bahsederken onun bilinen dillerdeki mevcut şiirlerin en güzeli, muhtemelen de tek şiiri olduğunu ifade eder (Çağdaş, 1969: 95). El Birunî de, 11. yüzyıl Hindistan'ı ile ilgili felsefi, dinî ve tarihi bilgiler verdiği eserinde, sık sık Bhagavadgītā'dan örnekler vermiş ve eserin ilgili dönem halkının üzerindeki etkisinden bahsetmiştir. Özellikle de çalışmasının, Genel Olarak Hint Kültürü, Hintlilerde Tanrı İnancı, Eylemin Sebebi ve Ruhun Madde ile Birleşmesi, Dünyadan Kurtulmanın Keyfiyeti ve Yolu gibi başlıklı bölümlerinde Bhagavadgītā'dan verdiği örneklerle, yaptığı yorumlar dikkat çekmektedir.

Bhagavadgītā'nın I. bölümünde, Krishṇa'nın ve beş Pāṇḍava kardeşinin, savaş başlamadan önce öttürdükleri deniz kabuğu borazanlarının her birinin ayrı ayrı isimleri sayılmıştır. Zira geleneksel olarak tüm Hintliler tüm canlılara, hatta cansız nesnelere isim vermeye çok düşkündür. II. bölüm on ikinci şlokada "benim, senin ve bu kralların olmadığı hiçbir zaman olmadı" derken, kral anlamına gelen bilindik Sanskrit sözcükler yerine, Vedik dönem Sanskrit'ine ait "adhīpa" sözcüğü tercih edilmiş ve herkesin bütün zamanlarda yaşadığı inancına, arkaik bir sözcük kullanarak vurgu yapılmak istenmiştir. Yirmi beşinci beyitte ise, Krishṇa Arcuna'ya "lütfen kederlenme" şeklinde hitap ederken, ona verdiği değer ortaya konulmak istenmiştir. VII. Bölümde ise, eski Hintlilerin, bilimsel çalışmalarında sık sık başvurdukları kategorize etme çabalarına tanık olunmaktadır. Dörüdüncü beyitte, tanrının doğasının sekiz hali sayılmaktadır. On ikinci beyitte üç gunadan (satta, racas, tamas) söz edilmekte ve bunlar eserin son bölümüne kadar, tekrar tekrar açıklanmaktadır. On altıncı beyitte ise dört tür erdemli insan olduğu söylenmekte; X. bölüm, yirmi birinci beyitle otuz sekizinci beyit arası ise, Hint mitolojisinin kısa bir özeti yapılmaktadır (Bhagavadgītā, 2004: 13-14).

Ahiṃsā ve Mohandas Karamçand Gandhi

Ahiṃsā çok genel bir ifade ile şiddetsizlik, şiddet dışılık ya da şiddet kullanmamak olarak tanımlanabilir. Temeldeki düşünce, bir insanın küçük düşürücü hiçbir harekete katılmama ahlakıdır. Bu durum insanın yetkin ve kutsalla ilişkili bir ruha sahip olmasıyla ilgili olup, onun kendisine kötülük yapılamayacak kadar yüce olduğu gerçeğinden kaynaklanmaktadır. İnsan doğası ile derin bir ilişki içinde olan Ahiṃsā, varlığımızın temel kanunu olmakla birlikte insanda var olan barış, adalet, düzen, özgürlük ve kişisel saygınlık kazanma yolundaki içgüdüsel arzularıdır. Şiddet, kişideki bozulmayı arttırırken, şiddete karşı davranmak kişinin doğasını iyileştirmekte, böylece sosyal düzeni sağlamak ve adaleti hâkim kılmak için bir yol gösterici olmaktadır. Şiddet dışılığın Hint kültüründeki temel ilkeleri özetle şu şekilde sıralanabilir:

"Şiddet dışılığın gücü, şiddet dışı kişinin şiddetle karşı çıkma konusundaki iradesiyle değil, yeteneğiyle doğru orantılıdır. Şiddet dışı kişinin sahip olduğu güç, şiddet içerdiğinde sahip olduğu güçten her zaman daha fazladır. Şiddet dışılığa yenilgi diye bir şey yoktur."

"Ahiṃsā evrensel olarak uygulanmaya başlayınca, Tanrı gökyüzünde olduğu gibi yeryüzünde de hükmeden güç olacaktır."

"Şiddet dışılığa kitleler öyle bir silaha sahiptir ki, bununla bir çocuk, bir kadın ya da ihtiyar bir adam bile en güçlü hükümete başarıyla direnç gösterebilir. Ruhumuz güçlüyse, fiziksel gücünüzün olmayışı engel olmaktan çıkacaktır."

Ahiṃsā ilkesinin uygulayıcısı Mohandas Karamçand Gandhi, 2 Ekim 1869 tarihinde Hindistan'ın Gucarat Eyaletinde yer alan Porbandar Bölgesinde, Hindu bir ailenin oğlu olarak dünyaya gelmiştir. Bania kastına bağlı olan ve başlangıçta bakkallık yapan Gandhi soyu,

Gandhi'nin dedesinden itibaren üç kuşak boyunca Kathiawad'ın çeşitli bölgelerinde idari görevler üstlenmiştir. Racasthan mahkemesine üye olan Gandhi'nin babasının adı Karamchand Gandhi, annesinin adı ise Pranami'dir. Annesi ile geçirdiği çocukluk döneminde Gandhi, çevresinde Gucarat'daki Caynist etkiyle canlılara zarar vermeme, etyemezlik, kişisel arınma için oruç tutma ve farklı inanç ve kast üyeleri arasında karşılıklı tolerans gibi öğretileri edinmiştir. Gandhi, 1883 yılının Mayıs ayında, 13 yaşındayken, ailesinin isteğiyle kendisiyle aynı yaşta olan Kasturba Makhanci ile evlenmiştir. Bu durum ile ilgili pişmanlığını ise şöyle dile getirir: "On üç yaşında evlenmiş olduğumu burada yazmak, acı olmakla birlikte boynumun borcudur. Korumam altında bulunan ben yaştaki delikanlıları görüyor ve kendi evlenmemi düşünüyorum da, kendime acır gibi oluyor, benim durumuma düşmediklerine şükrediyorum. Bu türlü ahmakçasına yapılan erken evlenmelerden yana söylenecek hiçbir ahlaksal destek bulamıyorum." (Gandhi, 2007:16).

Gandhi 4 Eylül 1888 yılında, avukat olmak için hukuk okumak üzere University College London'a girdi. İngiltere'ye gitmeden önce, kast topluluğunun başı olan Sheth'in, "Bugünden sonra bu çocuk kastımızdan kovulmuş sayılacaktır. Her kim, ona yardım eder ya da rihtıma gidip uğurlarsa ceza verilecektir." (Gandhi, 2007: 44) sözleri ile Kast'tan kovulmuştur. Çünkü mensubu olduğu kastın inançlarına göre, başka bir ülkeye gitmek yasaktır. Ancak abisinin de desteğini alan Gandhi, Londra'ya gitmeden önce, Caynist keşiş Beçarci'nin önünde, etten ve alkolden uzak durma gibi Hindu kurallarına uyacağına dair annesine söz vermiş ve Londra'da olduğu dönemlerde verdiği bu sözün etkisinde kalmıştır. Her ne kadar İngiliz geleneklerine göre yaşamaya başladıysa da Hindu kurallarına bağlılığını devam ettirmiştir. Örneğin, etyemezlik üzerine yazılar okuyarak (Howard Williams'ın Perhiz Ahlakı, Dr. Anna Kingsford'un Eksiksiz Perhiz Rejimine Doğru vb.), entelektüel olarak da bu felsefeyi benimsemiş hatta Etyemezler Derneği'ne katılmış, yönetim kuruluna seçilmiş ve bu derneğin bir şubesini de kurmayı başarmıştır. 1875 yılında evrensel kardeşliğin tesisi için kurulmuş ve kendilerini Buddhist ve Hindu edebiyatını araştırmaya adanmış olan Teosofi Derneği'ne üye olan bazı etyemez arkadaşları, Gandhi'yi Bhagavadgītā'yı okuması için teşvik etmişlerdir. Gandhi okumaya başladığı bu kitaptan çok etkilenmiş ve bu durumu kendisi de sıkça dile getirmiştir. Şiddetin insanı iyi olmayan davranışlara yönelttiği ya da şiddetin erdemsizliğin bir parçası olduğu ile ilgili tespit ettiğimiz ve Gandhi'nin de işte bu bölümlerden etkilenmiş olabileceğini düşündüğümüz Bhagavadgītā'da geçen şlokalardan bazıları şunlardır:

Bhagavadgītā I, 31:

न च श्रेयोऽनुपश्यामि हत्वा स्वजनमाहवे ।
न काङ्क्षे विजयं कृष्ण न च राज्यं सुखानि च ॥ ३१ ॥

Ey Keşeva, kötü belirtiler görüyorum ve bu savaşta kendi halkımı öldürmenin iyi olacağına inanmıyorum. (I: 31); (*Bhagavadgītā*, 2004: 29).

Bhagavadgītā I, 35:

अपि त्रैलोक्यराज्यस्य हेतोः किं नु महीकृते ।
निहत्य धार्तराष्ट्रान्नः का प्रीतिः स्यान्नार्दन ॥ ३५ ॥

... ben ölsem bile bunları öldürmek istemiyorum; üç dünyanın krallığı için bile istemedikten sonra bu dünyanın krallığı ne ki? (*Bhagavadgītā*, 2004: 29).

Bhagavadgītā I, 37:

कथं न ज्ञेयमस्माभिः पापादस्मान्निवर्तितुम् ।
कुलक्षयकृतं दोषं प्रपश्यद्विर्जनार्दन ॥ ३७ ॥

Mādhava, kendi akrabalarımız olan Dhritarāshtra oğullarının öldürmeye hakkımız yok. Nasıl olur da kendi halkımızı öldürmekten sonra mutlu olabiliriz? (*Bhagavadgītā*, 2004: 30).

Bhagavadgītā III, 1:

ज्यायसी चेत्कर्मणस्ते मता बुद्धिर्जनार्दन ।
तत्किं कर्मणि घोरे मां नियोजयसि केशव ॥ १ ॥

Ey Canārdana, eğer Bilgi'nin Eylem'den daha büyük olduğunu düşünüyorsan neden beni bu korkunç savaşa kıskırtıyorsun...? (*Bhagavadgītā*, 2004: 36).

Bhagavadgītā III, 34:

इन्द्रियस्येन्द्रियस्यार्थे रागद्वेषौ व्यवस्थितौ ।
तयोर्न वशमागच्छेत्तौ ह्यस्य परिपन्थिनौ ॥ ३४ ॥

Nefret ve şehvet bütün duyu nesnelere içine kök salmıştır. Kişi bunların etkisi altında kalmamalıdır, çünkü bunlar onun yolu üzerindeki iki düşmandır (*Bhagavadgītā*, 2004: 38)

Bhagavadgītā V, 26:

कामक्रोधविमुक्तानां यतीनां यतचेतसाम् ।
अभितो ब्रह्मनिर्वाणं वर्तते विदितात्मनाम् ॥ २६ ॥

Öfke ve tutkudan kurtulmuş, akıllarını disipline etmiş ve özlerini kavramış bilge kişiler Brahma-Nirvana'ya çok yakındır... (*Bhagavadgītā*, 2004: 45).

Bhagavadgītā V, 28:

यतेन्द्रियमनोबुद्धिर्मुनिर्मोक्षपरायणः ।
विगतेच्छभयक्रोधो यः सदा मुक्त एव सः ॥ २८ ॥

Duyularına, akıl ve mantığa egemen; istek, korku ve öfkeyi atmış, kurtuluşu düşünen ermiş kişi, bütünüyle kurtuluşa ermiş demektir (*Bhagavadgītā*, 2004: 45).

Bhagavadgītā VII, 27:

इच्छाद्वेषसमुत्थेन द्वन्द्वमोहेन भारत ।
सर्वभूतानि सम्मोहं सर्गे यान्ति परन्तप ॥ २७ ॥

Ey Bhārata, dünyadaki tüm canlılar, tutku ve nefretten doğan hayal perdesinin yarattığı cehaletle doludur... (*Bhagavadgītā*, 2004: 50).

Bhagavadgītā X, 5:

अहिंसा समता तुष्टिस्तपो दानं यशोऽयशः ।
भवन्ति भावा भूतानां मत्त एव पृथग्विधाः ॥ ५ ॥

... şiddetsizlik, hep aynı kalma, kanaatkarlık, çilecilik, cömertlik, onur ve onursuzluk: Bunlar tüm varlıkların düştükleri durumlardır ve hepsi de benden kaynaklanır (*Bhagavadgītā*, 2004: 56).

Bhagavadgītā XIII, 7:

**इच्छा द्वेषः सुखं दुःखं सद्भावश्चेतना धृतिः ।
एतत्क्षेत्रं समासेन सविकारमुदाहृतम् ॥ ७ ॥**

Gururun yok olması, ikiyüzlüküden kurtulma, şiddetsizlik, affedicilik, dürüstlük, hocaya hizmet, saflık, metanet, kendini kontrol...(Bhagavadgītā, 2004: 66). Bütün bunlara bilgi, bunların dışındakilere ise cehalaet denir.

Bhagavadgītā XVI, 1-2-3:

**अभयं सत्त्वसंशुद्धिर्ज्ञानयोगव्यवस्थितिः ।
दानं दमश्च यज्ञश्च स्वाध्यायस्तप आर्जवम् ॥ १ ॥
अहिंसा सत्यमक्रोधस्त्यागः शान्तिरपैशुनम् ।
दया भूतेष्वलोलुप्त्वं मार्दवं हीरचापलम् ॥ २ ॥
तेजः क्षमा धृतिः शौचमद्रोहो नातिमानिता ।
भवन्ति सम्पदं दैवीमभिजातस्य भारत ॥ ३ ॥**

Korkusuzluk, özün temizliği, bilgi disiplinine bağlılık cömertlik, kontrol, ibadet, kutsal metin ezberleme, çilecilik, doğruluk,

Şiddetsizlik, gerçekçilik, öfkesizlik, teslimiyet, huzur, arkadan çekiştirme, canlılara merhamet duyma, tokgözlülük, nezaket, alçak gönüllülük, kararlılık... Kutsal özellikler kurtuluşa, kötü özellikler ise bağlanışa götürür.

Heybet, affedicilik, sebat, saflık, nefretsizlik, kibirsizlik; işte bunlar kutsal doğa ile doğmuş kişilerin özellikleridir, Ey Bhārata. (*Bhagavadgītā*, 2004: 72).

Bhagavadgītā XVII, 14:

**देवद्विजगुरुप्राज्ञपूजनं शौचमार्जवम् ।
ब्रह्मचर्यमहिंसा च शरीरं तप उच्यते ॥ १४ ॥**

Tanrılara, Brahmanlara, Gurulara ve bilgili kişilere tapınma; saflık, doğruluk, dürüstlük ve şiddetsizlik; işte bunlar beden çilecilikleridir. (*Bhagavadgītā*, 2004: 74).

Gandhi, hukuk eğitimini tamamlayarak 10 Haziran 1891 tarihinde baroya kabul edilmiş, 11 Haziranda da İsnaf mahkemesine kaydolmuş ve 12 Haziranda da vapura binerek Hindistan'a doğru yola çıkmıştır. Ancak içinde avukatlık mesleğine karşı endişeleri bulunmaktadır. Çünkü hukuk öğrenimini tamamlamış olmasına karşın hem uygulama açısından hem de Hindistan hukuk

sistemi bilgisi açısından yetersiz olduğuna inanmaktadır: “Hukuk bilgim olmasına karşın uygulama alanında bir şeyler öğrenmemiştim... Ayrıca Hint hukukuna değin hiçbir şey bilmiyordum. Hindu ve Müslüman hukukçular üstüne en ufak bir bilgim bile yoktu. Hatta dilekçe nasıl yazılır onu bile bilmiyordum...” (Gandhi, 2007: 90) Belki de bu endişeleri taşımasının en büyük nedeni hukuk eğitimini yabancı bir ülkede almış olmasıdır. Yüksek Mahkemede deneyim edinmek üzere, bir süre için Bombay’a gitmesi, Hint hukuku okuması, hatta alabildiği kadar dava alması gibi dostlarının tavsiyeleri üzerine Gandhi, Bombay’a gitmiş ve orada yaşamaya başlamıştır. Ancak, “Yaşama işte böyle başladım. Avukatlık mesleğinin kötü bir meslek olduğunu, bir sürü gösteriş, bir avuç bilgiden oluştuğunu görüp anladım. Korkunç bir sorumluluk duygusu içindeyim...” (Gandhi, 2007: 99) cümleleriyle Gandhi’nin bu mesleğe çok da sıcak bakmadığını göstermektedir. Bu nedenle onu hukuki danışmanlık yapmak üzere Güney Afrika’ya göndermek isteyen Müslüman bir iş adamının teklifini severek kabul etmiştir. Bu ülkenin tek Hintli hukukçusu olduğundan Hint azınlığının lideri haline gelmiştir. O ve yandaşları, ayrımcılık kanunları ile mücadelede, yani bu yasakların açık ve kasti ihlallerinde, pasif direniş yöntemlerini benimsemişti. Gandhi, direnci pasif olarak adlandırmaktan hoşlanmadığı için sonuçta şiddete başvurmaksızın direnme anlamına gelen satyāgraha (gerçekten ayrılmamak) terimini bulmuştur. Her ne kadar Güney Afrika hükümeti Hintli protestocuları bastırmak konusunda başarılı olmuş olsa da - hükümetini Hintli protestoculara uyguladığı ağır yöntemlerin kamuoyunda oluşturduğu itiraz sonucunda- General Jan Christiaan Smuts, Gandhi ile bir uzlaşmaya gitmek zorunda kalmıştır. Nihayet bu mücadele sırasında Gandhi’nin fikirleri daha çok şekillenmiş ve *Satyāgraha* kavramı olgunlaşmıştır. İçinde bulunduğu durumu ise şu cümlelerle anlatmıştır: Johannesburg’da hadiseler öyle bir şekil aldı ki nefsimi temizleme yolunda attığım adımlar, Satyāgraha’nın başlangıcı oldu. Şimdi anlıyorum, en yüksek noktasını brahmaçaryada bulunan hayatımın belli başlı hadiseleri beni gizliden gizliye buna hazırlıyormuş. Satyāgraha adı verilen prensip aslında daha adı konmadan vardı. Hakikatte bu prensip doğduğu zaman kendim bile bunun ne olduğunu söyleyemezdim. Onu ifade etmek için Gucarat dilinde ve İngilizcede pasif direniş tabirini kullanıyorduk. Avrupalıların yaptığı bir mitingde şunlara şahit oldum: Pasif direniş ya da şiddet dışı tepki çok dar manada alınıyor. Zayıfların elinde bu durum bir silah olarak düşünülüyor kin ve nefret ifade edebileceği ve sonunda şiddet hareketine dönebileceği ileri sürülüyor (Merton, 2001: 318-320). Gandhi 1915’te Hindistan’a döndüğünde bütün Hint milliyetçileri tarafından Güney Afrika’daki Hint azınlığının lideri olarak biliniyordu, ancak orada ne yaptığı ve “aşırı” ya da “ılımlı” mı sayılabileceğine ilişkin kimsenin bir fikri yoktu. Aynı dönemde artan İngiliz yönetiminin dayatmaları da, Hindistan milliyetçiliğini alevlendirdi. Böylece önderliğini Gandhi’nin yaptığı ulusal direnişin de başlangıcı oldu. Bu direnişi anlamlı kılan belki de en önemli özellik ilkeleriydi: Satyāgraha ve Ahimsā. Satyāgraha, yalnızca doğruyla (satya) yetinmeye ve kötülüğe karşı salt kendi gücüyle ve bir sevgi anlayışıyla direnmeye dayanan tutumu belirten bir kavramdı. Gandhi’nin felsefesinin temelini oluşturan bu tutum, şiddetsizlik (ahimsā) kavramına da sıkı sıkıya bağlıdır. Satyāgraha uygulayan kişi (satyagrahi), hakikati barış ve sevgi dolu bir ruhla arayıp zihnini de şiddetten arıtınca, olumsuz bir durumun gerçek yapısını kavramasını sağlayacak doğru bir sezgiye ulaşır. Bu yolla kişi mutlakta hakikatla karşılaşır; yanlışa boyun eğmeyi ya da onunla uzlaşmayı reddederek bu hakikati olumlar. Kötüyle karşı karşıya geldiğinde şiddete başvurmamalıdır, çünkü şiddete başvurduğunda doğru sezgiden de uzaklaşır.

Hint öğretilerine göre Ahimsā, insan ya da hayvan ayırt etmeksizin tüm canlılar için şiddetten kaçınma, şiddetsizlik anlamına gelir. Bu kavram çoğu Hindu mezheplerince de önemli bir erdem olarak gösterilmektedir. Buddhistler ve Cainistler için ise vazgeçilmez bir öğretilerdir. Ahimsā, Hinduların kutsal kitaplarından Vāmana Purāṇa’da Dharma’nın karısının ismi olarak kullanılmıştır. Ahimsā, Hintlilerin diğer edebi ve kutsal eserlerinden Chandogya Upanishad, Nirukta ve Manu Smriti’de ise güvenli, güvenli anlamlarında kullanıldığı bilinmektedir. Aitareya Upanishad’ta da kendini zararsızlığa/şiddetsizliğe adanmış kişi anlamlarında kullanılmıştır. (Williams, 1995: 125)

Ahiṃsā teriminin Hint geleneğindeki ilk izlerine MÖ 7. yüzyılda oluşturulduğu düşünülen Chandogya Upanishad III, 17.4 de rastlamaktayız: “Çilecilik, sadaka verme, dürüstlük, incitmeme, doğru sözlülük; bunlar din adamına verilecek hediyelerdir.” (Upanishadlar, 2008: 123) Yine Cain Surtalarından biri olan Acharanga Sutta’da şiddetsizlik Cainizm’in temel beş ilkesinden biri olarak gösterilmiştir. Budhizm ise en eski çağlardan beri bu ilkeye sıkı sıkıya bağlıdır. Aşoka, Buddha adına yaptırdığı kaya kitabelerinde Ahiṃsā kavramının Budhizm doktrinleri arasındaki önemine işaret etmiştir. Sonrasında Budhist Vinaya metinlerinde Ahiṃsā kökenine dayanan etyemezlik ilkesine yer verilmiştir (Hastings, 1925: 231).

İnsan doğası ile derin bir ilişki içinde olan Ahiṃsā, varlığımızın temel kanunu olmakla birlikte insanda var olan barış, adalet, düzen, özgürlük ve kişisel saygınlık kazanma yolundaki içgüdüsel arzulardır. Şiddet, kişideki ruhsal bozulmayı arttırırken, şiddete karşı davranmak kişinin doğasını iyileştirmekte böylece sosyal düzeni sağlamak ve adaleti hâkim kılmak için bir yol gösterici olmaktadır. Bu anlayıştaki Gandhi, halkını da bu bilinçle yönlendirmek için büyük bir arayış içindeydi. Şiddetten kaçınma eylemini ruhsal bir seviye sayılmıştır. Bu seviyeye erişemeyen kimse onun anlamını idrak edememektedir. Gandhi, ahiṃsā ilkesini kuvvetli bir silah durumuna getirmek için Hint milletine mal etmek zorunda olduğunu biliyor, bu yüzden bitmek tükenmek bilmeyen bir güçle Hindistan’ı şehir şehir, köy köy dolaşarak halkı aydınlatmaya çalışmıştır. (Karal, 1969: 28) Ahiṃsā’yı benimsetme ve pratiğe dökme eylemleri için çabalayan Gandhi’nin bu ilkeyi anlatmak için kullandığı sloganlardan bazıları şunlardır: Yarım yüzyıllık tecrübem boyunca, çaresiz kalıp şiddet dışı direnişle bir çıkış yolu bulamadığım bir durum yaşamadım. Şiddet dışılık bir itikattir. Şiddet dışılığın propagandasını yapmak yaşamımın misyonu olduğu için her tür koşulda bu misyonu sürdürmeliyim. Şiddet dışılığında kitleler öyle bir silaha sahiptir ki, bununla bir çocuk, bir kadın ya da ihtiyar bir adam bile en güçlü hükümete başarıyla direnç gösterebilir. Ruhumuz güçlüyse, fiziksel gücünüzün olmayışı engel olmaktan çıkacaktır. (Merton, 2001: 45-50) Gandhi’ye göre bir uyuşmazlık sürecinde gerçekte şiddete ihtiyaç yoktur. Çünkü bir sosyal veya siyasal ilişkide karşı tarafın gücünü oluşturan temel unsur, onunla yapılan işbirliğidir. Eğer bu işbirliği çekilirse, karşı tarafın gücü de ortadan kalkacak, bu nedenle yaptığı eylem ve işlemlerden sonuç alma şansı kalmayacaktır. İşte sivil itaatsizliğin temel mantığı da budur. 1920 yılının Mayıs ayında arka arkaya gelen olaylar Gandhi’nin radikal eylem doğrultusundaki kararını çabuklaştırdı. Svarac Partisi ile Hindistan Ulusal Kongresi arasındaki ayrılıkları çözmeye çalıştı ve paryalık, alkolizm, cehalet ve yoksulluğun yok edilmesi için girişimlerini yaygınlaştırdı. Gandhi, Aralık 1928’de Kalküta kongresinde İngiliz hükümetinden Hindistan’a İngiliz Milletler Topluluğu’na bağlı yönetim hakkı verilmesini ya da bu kez amacı tam bağımsızlık olan yeni bir işbirliği yapmama kampanyasıyla yüz yüze kalacaklarını bildiren bir kararın kabul edilmesini sağladı. Gandhi, hemen bağımsızlık isteyen Subhas Chandra Bose ile Cavaharlal Nehru gibi gençlerin görüşlerini yumuşatmakla kalmadı, görüşlerini de değiştirerek bu çağrışı iki yerine bir yıl bekletmeyi kabul etti. İngilizler bunu cevapsız bıraktı. 31 Aralık 1929’da Lahor’da Hindistan bayrağı açıldı. 26 Ocak 1930, Lahor’da toplanan Hindistan Ulusal Kongresi tarafından Hindistan’ın Bağımsızlık Günü olarak kutlandı. Gandhi 1930 yılının Mart ayında tuz vergisine karşı yeni bir satyāgraha başlattı. Kendi tuzunu yapmak için Ahmedabad’dan Dandi’ye, 12 Mart’tan 6 Nisan’a kadar 400 kilometre yürüdüğü *Tuz Yürüyüşü* bu pasif direnişin en önemli ve en dikkat çeken bölümüdür. Denize doğru yapılan bu yürüyüşte Gandhi’ye binlerce Hintli eşlik etmiştir. Bu yürüyüşün sonunda birçok Hintli kendi tuzlarını yapmaya ve herkese dağıtmaya başlamıştır. Şiddete başvurmadan bu denli etkili bir direniş gerçekleştirerek İngiliz idaresine karşı büyük bir zafer kazanmıştır.

Sonuç

*Nefret ve şiddet birbirine bağlı iki duygudur. Nefret zamanla şiddete dönüşebilir.
Şiddet ise kurtuluşa giden yolda büyük bir engeldir.*

M. K. Gandhi

Şiddetsizlik, uyuşmazlık sürecinde fiziksel şiddet kullanmaktan kaçınmayı ve şiddet dışı yöntemlerle amaca ulaşmayı hedefleyen bir strateji, aynı zamanda bir yaşam felsefesidir. Şiddetsizliğin bir barış paradigması ve uyuşmazlıklarda izlenebilecek bir çözüm yöntemi olarak olgunlaşması, Hindistan'ın efsanevi lideri Mahatma Gandhi'nin eylem ve yazılarıyla gerçekleşmiştir. 1920'li ve 1930'lu yıllarda Gandhi'nin İngiliz sömürge yönetimine karşı örgütlediği sivil itaatsizlik hareketleri, Hintlilerin yönetimde söz sahibi olmaları sonucunu doğurmuştur. Bu mantık çerçevesinde Gandhi, sömürge altındaki Hindistan'da İngiliz yönetiminin başarısının Hintlilerin yönetimle olan işbirliğine bağlı olduğunu fark etmiş ve bağımsızlık mücadelesini büyük ölçüde bu işbirliğinin bozulması temeline dayandırmıştır. Nitekim büyük halk kitlelerinin yönetimin meşruiyetini tanımaması ve yönetimle işbirliğini bırakması sonucu, İngilizler ülkeyi terk etmek zorunda kalmışlardır. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından daha büyük bir katılımı gerçekleştirilen eylemler ise, Hindistan'a bağımsızlığını kazandırmıştır. Dolayısıyla Gandhi şiddet kullanmadan, kan dökmeden güçlü İngiliz yönetimine karşı şaşırtıcı bir başarı elde etmiştir. Gandhi'ye göre şiddetsizliğin etik ve stratejik yönleri de bulunmaktadır. Gandhi bunları da şu şekilde açıklamaktadır: Etik açıdan şiddetsizlik, daima şiddetten üstün bir değerdir. İnsanı fiziksel olarak cezalandırmak, hele hele yaşama hakkını elinden almak, hiç bir dünyevi nedenle kabul edilemez. İnsan kişisel ve bedensel bütünlüğüyle kutsal bir varlıktır. Buna mutlak saygı duymak gerekir. İnsan hayatı üzerine elde edilmiş bir başarı, başarı değil, cinayet ve kötülüğün ta kendisidir. Nihayet Gandhi'ye göre şiddetsizlik, her şeyin ötesinde bir yaşam felsefesidir ve yaşamın her türlü boyutunu kapsamalıdır. Geniş anlamda şiddetsizlik hırstan uzaklaşmayı, sınırlı ihtiyaçlar temelinde basit bir yaşam sürmeyi, doğayla uyumu ve tüm canlıların yaşama hakkına saygıyı kapsar. Nitekim Gandhi iyi eğitilmiş ve son derece popüler bir devlet adamı olduğu halde, ölümüne dek basit bir yaşam sürmüş, yoksul bir Hint yurttaşı standardında yaşamış, kendi elbiselik kumaşını dahi kendisi dokumuştur. Kısacası Gandhi, felsefesinin canlı bir örneği olmuştur. (Gandhi, 2007: 297-298) Gandhi, bir lider olduğunun bilinciyle, en keyifli zaferlerin hiç kimsenin zarar görmediği zaferler olduğunu belirtmiştir. "Yüz savaştan yüz zaferle çıkmak bir başarı değildir, gerçek zafer düşmana savaşmadan boyun eğdirebilmektir." (Axelrod, 2010:179) Gandhi'ye göre şiddetle ilgili sorun özgürleştirmek yerine köleleştirmektir. Şiddet şiddeti doğurur ve zarar veren neticeler doğuran başarılar daima gelecekteki şiddeti hazırlayacaktır. Zaferi yalnızca başkalarını yenmek olarak algılayanlar, sadece yeni düşmanlar kazanır. "Göze göz" Gandhi'nin gözlemlerine göre "tüm dünyayı yok eder." (Axelrod, 2010:180) Gandhi, ahimsâ prensibine uygun bir şekilde hareket edebilmeleri için insanların her türlü şiddet hareketinden kaçmaları ve belirli bir ruh seviyesine erişmiş olmaları gerektiğine inanmıştı. Bu seviyeye ulaşanlar etrafındakileri de kurtarabilecek duruma gelmişlerdir. Bu düşünce ve inanç eki Hindu ve Buddhist düşüncelerine de uyar. Özellikle Bhagavadgītā gibi eski Hint medeniyetlerinde ise -özde ruhsal inançları dahilinde- şiddete karşı bir anlayış hâkimdir. Gandhi'ye göre, şiddet kullanan tarafın normalde beklentisi karşı şiddet görmektir. Eğer bu tepkiyi göremez ise, o da şiddet kullanmaktan vazgeçebilir ve böylece tansiyon kendiliğinden inerek rasyonel davranış yolu açılabilir. Gandhi kendi ifadelerinde, kendisine kılıç uzatana kılıç çekerek değil, boynunu uzatarak karşılık vereceğini belirtmektedir. Bu sayede rakibini hem şaşırtıp, hem de onda suçluluk duygusu uyandırarak mantıklı ve hoşgörülü davranmaya yönlendirebileceğini iddia etmektedir. Bu ve benzeri öğretilerin ışığında kansız bir ihtilal ile egemenliğine kavuşmuş olan Hindistan, Gandhi'ye çok şey borçludur. Kendisinin dediği gibi, yüz yirmi beş yıl yaşasam bile gene dünyaya o sihirli şiddetten kaçınma formülünü yani Satyāgraha-Ahimsā'yı tavsiye ederdim.

KAYNAKÇA

- Axelrod, Alan (2010). *Gandhi -Liderlik İlkeleri*. (Çev. Özgecan Kocaman), İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Bhagavadgītā* (2004). (Çev. Korhan Kaya), Ankara: İmge Kitabevi.
- Çağdaş, Kemal (1969). Reformcu Yönüyle Mahatma Gandhi. *Mahatma Gandhi 1869-1948*, Ankara: Unesco Türkiye Milli Komisyonu.
- Davis, Roy, Eugene (2015). *The Eternal Way*. (Çev. Sabiha Betül), Ankara: Gazi Kitabevi.
- Gandhi, Mohandas, Karamçand. (2007). *Gandhi An Outoboyographie Story of Experiments with Truth*. (Çev.Vedat Günyol), İstanbul: Cem Yayınevi.
- Hastings, James (1925). Mohandas Karamçand Gandhi. *Encyclopadia of Religion and Ethics*, Edinburg: T. and T. Clark.
- Karal, Enver Ziya (1969). *Fikirleri Bakımından Atatürk ve Gandhi, Mahatma Gandhi 1869-1948*. Ankara: Unesco.
- Kaya, Korhan (1995). Hint Destanları Rāmāyana ve Mahābhārata Üzerine. *Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, S. 37 (1-2), s. 68-76.
- Kaya, Korhan (2003). *Hint Edebiyatı Seçkisi Okyanusun Kıyısında*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Merton Thomas (2001). *Gandhi ve Şiddet Dışı Direniş Mahatma Gandhi'nin Yazılarından Seçmeler*. (Çev. Seda Çiftçi), İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Williams, Monier (1995). *A Sanskrit-English Dictionary*. Oxford: Clarendar Press.